

VITENSKAPELIG

Et valg mellom visjoner?

En analyse av ulike kirkesyn i kirkevalgkampen 2015¹

TRON FAGERMOEN,
UNIVERSITETSLEKTOR I DIAKONI/EKKLESIOLOGI
tron.fagermoen@mf.no

Innledning

Kirkevalget 2015 var et historisk valg. Ikke bare var det første gang det i ni av elleve bispedømmer var to ulike valglistes å velge mellom. Det var også første gang den offentlige interessen for valget var så stor som den var. Der tidligere kirkevalg først og fremst har vært en sak for den kristelige dagspressen, ble kirkevalget 2015 gjenstand for en langt bredere dekning, også i sentrale medier som NRK, Aftenposten, Dagsavisen, Dagbladet og VG. Senest fredag 5. februar i år, altså nesten fem måneder etter at valget ble gjennomført, hadde NRK-dagsrevyen KIFO sin rapport om kirkevalget som hovedsak, vinklet mot at halvparten av dem som stemte på Åpen folkekirke, benektet at de var "personlige kristne". Rent bortsett fra at dette kanskje ikke var KIFOs heldigste øyeblikk, sier en slik prioritering mye om nyhetsverdien av kirkevalget 2015.

Hva handler denne interessen om? Er det noe de mange kommentatorene av kirkevalget er enige om, er det at interessen for Kirkevalget 2015 skyldes én ting, at dette var et valg mellom et ja og et nei til kirkelig vigsel av likekjønnede. Det var denne saken media fokuserte på. Det var denne saken de ulike aktørene i valget selv kjør-

te fram. På bakgrunn av dette kan en kanskje si at fjorårets kirkevalg først og fremst var et valg mellom ulike *ekteskaps*syn. Samtidig viser en gjennomgang av valgprogrammer og diskusjonsinnlegg i forbindelse med kirkevalget at dette ikke *bare* handlet om ulike ekteskapsyn. Det var også et valg mellom ulike forståelser av hva det er å være kirke. I en tid hvor Den norske kirke er utfordret til å finne ut hva det innebærer å være en "fri folkekirke" med færre formelle bånd til staten, er det grunn til å undersøke hva som egentlig ble sagt om kirken i valgkampen. Og det er dette jeg har satt meg fore å gjøre i denne artikkelen.

Artikkelen er disponert på følgende måte: Etter noen innledende metodiske refleksjoner tegner jeg ut en enkel typologi over ulike forståelser av hva det vil si å være folkekirke. Dernest tar jeg for meg de folkekirkevisjonene som kommer til uttrykk hos sentrale aktører i valgkampen. I den siste delen løfter jeg fram noen ekklesiologiske problemstillinger kirkevalget etter mitt skjønn har vist at kirken trenger å arbeide videre med. Størstedelen av analysen er gjennomført før det første møtet i det nye Kirkemøtet ble avholdt i april i år. Jeg vil derfor i liten grad forholde meg til hvordan det som ble ytret i

valgkampen, blir fulgt opp i faktisk kirkepolitikk. Fokuset ligger på selve valgkampen og de kirkesynene som kom til uttrykk der.

Metodiske refleksjoner

Problemstillingen jeg vil søke å svare på i denne artikkelen, har jeg formulert slik: *Hva kjennetegner de ulike kirkevisjonene som kom til uttrykk i kirkevalgkampen 2015, og hvilke ekklesiologiske problemstillinger er blitt aktualisert gjennom kirkevalget?* Med uttrykket *kirkevisjon* mener jeg teologisk begrunnede, normative helhetsforståelser av eller forestillinger om hva kirken kan og bør være. I den type materiale jeg vil undersøke, er slike visjoner ofte mer forutsatt enn direkte uttalt. Analysen retter seg slik sett både mot de implisitte og eksplisitte kirkevisjonene som gjorde seg gjeldende i valgkampen.²

Jeg benytter meg av kvalitativ dokumentanalyse som metode.³ Dokumentene som blir analysert, er hentet fra valgprogrammer, visjonsdokumenter og lignende, som har vært tilgjengelige på hjemmesidene til nettverket Levende folkekirke og organisasjonen Åpen folkekirke. I tillegg til dette består materialet av artikler, leserinnlegg og intervjuer/reportasjer som gjengir synspunkter til sentrale aktører i valgkampen, identifisert gjennom ulike søk på Atekst.⁴ Utvalget har for det første vært styrt av et representativitetskriterium: De utvalgte tekstene er med få unntak forfattet av eller gjengir utsagn fra personer som mer eller mindre formelt kan sies å representere de ulike organisasjonene og sammenslutningene som gjorde seg gjeldende i valget. Utvalget har også vært styrt av et relevanskriterium: Tekstene jeg forholder meg til, er valgt fordi de sier noe substansielt om det som er tema for undersøkelsen.

Det teoretiske rammeverket jeg legger til grunn for analysen består av en typologi over ulike måter å forstå folkekirken på. Typologien er skrevet fram med utgangspunkt i sentrale bidrag til folkekirkeekklesiologien i Norge og Norden for øvrig.⁵ Verdien av slike typologier kan diskuteres. De representerer med nødvendighet forenklinger hvor forskjellene mellom ulike ekklesiologiske posisjoner vektlegges, ofte på bekostning av nyansene. Det som likevel rettferdiggjør deres eksistens, er at de kan gi en første

oversikt over et saksområde og være nyttige redskaper i analysen av et bestemt felt (her kirkevalget).⁶

Fortolkninger av folkekirken: Tre modeller

Folkekirkebegrepet er et mangetydig begrep med en lang og broket historie som jeg ikke vil gjøre noe forsøk på å komme til bunns i her.⁷ Det jeg vil gjøre, er å tegne ut noen modeller som representerer ulike syn på hva det vil si å være folkekirke. Mens folkekirkebegrepet i norsk teologi tidligere ofte har vært brukt om kirkeforståelser som står i opposisjon til vekselbevegelsens kirkeidealer, er dette bildet i ferd med å endre seg. Nå knytter også andre kirkelige og teologiske tradisjoner an til begrepet, med en mer flertydig folkekirkeekklesiologi som resultat. For å få fram noe av denne bredden i folkekirketenkningen, vil jeg i det følgende beskrive tre ulike måter å forstå folkekirken på. Modellene blir oppsummert ved å se hvordan de svarer på de tre ekklesiologiske "standardspørsmålene" *hvem, hva og hvor* er (folke)kirken.

Den "klassiske" folkekirketanken

Den første modellen jeg vil presentere, har jeg med et uttrykk hentet fra en av dens foregangsmenn valgt å kalle *den "klassiske" folkekirketanken*.⁸ Dette er en modell som har sine røtter hos svenske teologer som Einar Billing (1871–1939) og Gustaf Wingren (1910–2000), ved siden av den danske N.F.S. Grundtvig (1783–1872). I Norge har blant annet Dag Myhre-Nielsen og Svein Aage Christoffersen videreført og videreutviklet denne måten å tenke om kirken på.⁹ Også en teolog som Sevat Lappégard kan knyttes til denne modellen, om enn med et mer eksplisitt sosiologisk innsteg.¹⁰

Den "klassiske" folkekirketanken representerer en kirkeforståelse som er sentrert rundt det som ifølge *Confessio Augustana* artikkel VII konstituerer kirken: Forkynnelsen av Ordet og forvaltningen av sakramentene. Samtidig er den kjennetegnet av en ambisjon om å bringe evangeliet til alle som bor innenfor et bestemt geografisk område. Som Einar Billing programmatisk uttrykker det: "Syndernas förlåtelse till hela Sveriges folk!"¹¹ Dette utfoldes imidlertid ikke i nasjonalistiske kategorier: Fokuset ligger på territori-

alforsamlingen, på sognet, og det organisatoriske utgangspunktet i nettopp sognet ses nettopp på som en nødvendig del av det å være folkekirke.¹²

Selv om det i denne kirketenkningen understrekes at det er *Gud* som er kirkens egentlige subjekt, innebærer fokuset på distribusjonen av evangeliet gjennom nådemidlene at presten gis en sentral rolle. Mot ethvert pietistisk farget forsøk på hevde at den egentlige eller sanne kirken består av en mindre gruppe omvendte kristne, slås det her fast at kirken består av alle døpte. Troen forstås i mottaende og individuelle kategorier med uttalt respekt for at evangeliet kan tas i mot på forskjellige måter. Folkekirken må derfor være åpen og ikke sette krav til bestemte troserfaringer og trosuttrykk.

Hos en teolog som Gustaf Wingren blir fokuset på forkynnelsen av evangeliet kombinert med en understrekning av den første trosartikkelens betydning.¹³ Med en slik skapelsesteologisk forankring av kirkeforståelsen er det særlig to ting som blir viktig. For det første fratas kirken muligheten til å forstå seg selv i kontrast til den konteksten den er en del av. Folkekirken blir tvert i mot sett på som innvevd i det allmenne hverdagslivet alle mennesker tar del i, og har slik sett ingen annen sosial basis enn lokalmiljøets strukturer og nettverk.¹⁴ For det andre nektes folkekirken enhver form for privilegert innsikt i spørsmål av etisk eller politisk karakter. Det finnes ingen særskilt kristen etikk, og folkekirkens politiske engasjement finner primært sitt utløp gjennom det enkelte kirkemedlem og ikke gjennom kirken, kollektivt eller institusjonelt forstått.

På spørsmålet om *hvem* som er kirke, svarer den "klassiske" folkekirketanken at kirken består av alle døpte – punktum. Samtidig, siden evangelieformidlingen blir forstått som kirkens primære oppdrag, kan det også hevdes at denne modellen legitimerer en kirkeforståelse der det er presten og eventuelt andre kirkelige tilsatte som *de facto* oppfattes som kirkens egentlige subjekt. Spør en etter *hva* kirken er, er svaret en *nådemiddel*institusjon. Stiller man spørsmål om *hvor* kirken er, er svaret todelt: På den ene siden understrekes det at kirken er der Ordet forkynnes, og sakramentene forvaltes. Samtidig legges

det vekt på at folkekirken pulserer i det allmenne hverdagslivet, i de ulike relasjonene og ansvarsforholdene den enkelte står i.¹⁵

Folkekirken som fellesskap

En annen ekklesiologisk modell som har gjort seg gjeldende i norsk og nordisk teologi, har jeg valgt å kalle *folkekirken som fellesskap*. Dette er en modell vi finner i både høykirkelige og lavkirkelige utgaver, i mer pietistisk inspirerte varianter og i varianter influert av nyere postliberal ekklesiologi. I Norge er kanskje Harald Hegstad den som mest markert har insistert på folkekirkens fellesskapskarakter, men da i et forsøk på å holde dette sammen med tanken om at kirken består av alle døpte.¹⁶

Også i denne modellen tar man utgangspunkt i at kirken er en nådemiddelforvaltende institusjon. Det som gjør kirken til kirke i trosbekjennelsens forstand, er altså Jesu nærvær, formidlet gjennom Den hellige ånd i Ord og sakramenter. Likevel blir det gudstjenestefeirende fellesskapet her vektlagt på en annen måte enn i den forrige modellen. Kirken er nemlig ikke bare en hendelse, noe som skjer punktuelt hver søndag mellom elleve og tolv. Kirken – også folkekirken – er et kontinuerlig fellesskap i tid og rom. Mens den "klassiske" folkekirketanken kan sies å legge vekten på det andre leddet i bestemmelsen av kirken i *Confessio Augustana* artikkel VII, legges altså vekten i denne modellen på det første ("Men kirken er forsamlingen av hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett").¹⁷

Også i *folkekirken som fellesskap* blir troen forstått som noe en mottar av nåde alene. Samtidig understrekes det at troen næres og uttrykkes i praksiser knyttet til det gudstjenestefeirende fellesskapet. Trosforståelsen er slik sett mer aktivreseptivt og kollektivt orientert enn i den forrige modellen. Derfor: Selv om en teolog som Hegstad understreker at dette fellesskapet ikke uten videre er identisk med den "aktive menighetskjernen", får likevel det gudstjenestefeirende fellesskapet en framskutt posisjon i denne ekklesiologiske modellen, i alle fall ifølge kritikerne.¹⁸

På spørsmålet om *hvem* som er kirke, svarer en her at det er fellesskapet av døpte, med et særlig fokus på det gudstjenestefeirende felles-

skapet. Spør en etter *hva* kirken er, er svaret at kirken er et fellesskap, et fellesskap samlet i Jesu navn.¹⁹ Stiller man spørsmålet om *hvor* kirken er, svares det at kirken er der Ordet forkynnes og sakramentene forvaltes, i gudstjenestefellesskapet.

De utestengtes folkekirke

En tredje modell som er blitt løftet fram i norsk og nordisk kirkeforståelse de siste årene, har jeg kalt *de utestengtes folkekirke*. Mens de to første modellene gjenspeiler to ulike vektlegginger innenfor tradisjonell luthersk ekklesiologi, representerer denne modellen noe litt annet. Her er man tydelig inspirert av latinamerikansk frigjøringssteologi og ulike former for feministisk ekklesiologi. I norsk sammenheng kan for eksempel Sturla Stålsett og Gyrid Gunnes trekkes fram som eksponenter for en slik folkekirke-tenkning.²⁰

Utgangspunktet i denne modellen, er at de utestengte, de marginaliserte, må gjøres til hovedpersoner i kirken. Det er ved å være partiske med nettopp disse at kirken realiserer seg som *folkekirke*. For hvem er egentlig folkekirkens folk? Det er ikke bare de døde som sådan. Det kan heller ikke (lenger) være en nasjon eller stamme, som i det greske *ethnos*. Ei heller er det nok å forstå folkekirkens folk som demos, som i "demokrati". Nei, folkekirkens folk må på en særlig måte omfatte *plebs*, altså de borgerne i oldtidens Roma som var uten rettigheter, de marginaliserte, dem som av ulike sosioøkonomiske og kulturelle årsaker faller utenfor.²¹ Parallelt med at tradisjonell ekklesiologi blir kritisert for å gjøre folkekirkens implisitte folk til den delen av folket som ikke har akutte erfaringer av sosialt utenforskap, tar en altså her til orde for at det bare er der nettopp disse er radikalt inkludert, at kirkens folkekirkelighet blir tatt på alvor.²²

Også i denne modellen blir kirkens åpenhet understreket. Men mens åpenheten i den første modellen blir begrunnet dåpsteologisk, i den forstand at dåpen regnes som det eneste gyldige medlemskriteriet, gis åpenheten her en viktologisk begrunnelse: At folkekirken er *åpen*, betyr at den gir en prioritert fortrinnsrett til den utestengte, forstått i både religiøse, kulturelle og

sosio-økonomiske kategorier. Dette betyr også at en i denne modellen understreker at kirken tar tydelig og offentlig stilling for de utestengte, marginaliserte, fattige. En kirke som vil være for alle, må også være en kirke som tar side for noen bestemte, nemlig dem som ikke vanligvis får plass.²³

På spørsmålet om *hvem* som er kirke, svarer en her at dette i alle fall må omfatte de utestengte. Spør en etter *hva* kirken er, er svaret at kirken er et fellesskap preget av de utestengtes fortrinnsrett. Stiller man spørsmålet om *hvor* kirken er, er svaret at kirken er i utkanten, i periferien, hos de marginaliserte.

Åpen folkekirke

Hvilke visjoner for kirken var det så som kom til uttrykk i kirkevalgkampen? Og hvordan forholder disse seg til de tre modellene jeg har presentert? Vi begynner med Åpen folkekirke, som startet det hele. Organisasjonen ble som kjent stiftet som en reaksjon på at Kirkemøtet i 2014 vedtok ikke å åpne opp for kirkelig vigsel av likekjønnede. Opprettelsen var også foranlediget av at valgreglene for kirkevalget 2015 ga mulighet til å gjennomføre forholdstallsvalg og stille alternative lister.

Allerede innledningsvis i organisasjonens plattform antydes det hva som er organisasjonens hjertesak:

Den norske kirke har i tusen år vært et sted mennesker har kommet med sine gleder og sorger, med sine spørsmål og undringer. Noen kommer med tydelig tro, andre med tvil. [...] Men fortsatt kjenner mange mennesker at de ikke er velkommen i kirken. Noen blir aktivt stengt ute. Sånn bør det ikke være lenger.²⁴

Det er *dette* Åpen folkekirke er til for å gjøre noe med, å hindre at noen blir utestengt, ved å arbeide for at også likekjønnede par skal kunne gifte seg i kirka.

Samtidig viser det seg, både i denne plattformen og i valgprogrammet for perioden 2016 – 2019, at det er et visst hold i organisasjonens påstand om at de ikke er et ensaksparti. I valgprogrammet listes det for eksempel opp en rekke gode saker og anliggender, som at de vil jobbe for at gudstjeneste og nattverdbord skal

være åpent for alle, at trosopplæring skal være et breddetiltak for alle døpte, at kirken skal kjenne et særlig ansvar for samisk og kvensk kirkeliv, bare for å nevne noe.²⁵ Det er likevel få steder plattformen og valgprogrammet blir virkelig forpliktende og konkret, i alle fall i spørsmål som kan kalles kontroversielle. Ved siden av hovedsaken, at likekjønnede par skal kunne gifte seg i kirken, er det vel egentlig i så måte bare to saker som peker seg ut, nemlig at Kirkemøtet skal velges direkte av medlemmene, og at alle ansatte skal ha samme arbeidsgiver. Det som ellers står i plattformen og valgprogrammet er enten preget av å være relativt ukontroversielt, eller det er formulert såpass åpent at det ikke er så lett å se hvordan det skal gi seg til kjenne i konkret kirkepolitikk.

Kirkeforståelsen til Åpen folkekirke har vært gjenstand en del kritikk. Mye av kritikken har selvsagt vært rettet mot den holdningen Åpen folkekirke har inntatt i forhold til spørsmålet om kirkelig vigsel av likekjønnede. En del av kritikken har imidlertid også vært rettet mot organisasjonens kirkeforståelse. Dels er det faktum at Åpen folkekirke gikk inn for å stille med egne lister i seg selv blitt karakterisert som en problematisk, kirkesplittende og anti-kirkelig handling. Dels har den kirkeforståelsen organisasjonen har gitt uttrykk for, blitt betegnet som "moralistisk",²⁶ eller som en kirkeforståelse uten noe som helst grunnlag i verken Bibel eller bekjennelse.²⁷ Også fra folk som i og for seg deler Åpen folkekirkes holdning til vigsel av likekjønnede, har det kommet kritikk, og da mot at denne ene saken er blitt "blåst ut av proporsjoner" og har stengt for de sakene kirkevalget *burde* ha handlet om: Om finansieringen av kirken, om medlemmenes engasjement. Teologen Ellen Hageman er en av dem som har formulert en slik kritikk i en rekke kronikker og leserinnlegg. Hageman, som er blitt imøtegått av blant annet Kristin Gunleiksrud Raaum, har for øvrig ikke så mye mer til overs for alternativet, Levede folkekirke, som hun mener er mer kjernefamiliens enn folkekirkens forsvarer.²⁸

Hvilke visjon for kirken er det så vi ser komme til uttrykk gjennom Åpen folkekirke? Det som er interessant med Åpen folkekirke, er hvordan man her kombinerer trekk fra i alle fall

to ulike måter å tenke om kirken på. På den ene siden knytter organisasjonen an til en retorikk tydelig i slekt med det jeg ovenfor beskrev som *den "klassiske" folkekirketanken*. Klarest kommer dette til uttrykk i understrekningen av at dåpens nåde er det eneste medlemskriteriet. For eksempel skriver tidligere leder, Sturla Stålsett, i et leserinnlegg i november:

Underveis i kirkevalget har det vært underlig å registrere at en del kirkelige kommentatorer har [...] kunnet gi inntrykk av at den troen som Gud gir oss i dåpen, ikke var nok til å være fullverdig medlem i Den norske kirke og stemme ved kirkevalget. Til dette har vi i Åpen folkekirke svart med et rungende "ja" til dåpens tilstrekkelighet [...] og et "nei" til enhver kirkelig sortering i A-lag og B-lag.²⁹

I sakspapirene til årsmøtet nå i februar ser vi noe av det samme:

Folkekirke organiseres ut fra tanken om at nåden tilbys alle. Den er ikke avhengig av deltakelse eller trosuttrykk [...] Barnets tillitsfulle mottak av Guds nåde [...] umuliggjør en rangering av de troende etter for eksempel innsikt i dogmatiske spørsmål, aktivitetsnivå eller livsførsel.³⁰

I begge disse eksemplene er tankegodset fra *den "klassiske" folkekirketanken* tydelig til stede – i understrekningen av at nåden tilbys alle, og i motstanden mot å gjøre noe annet enn dåpen til fullverdig medlemskriterium og dermed rangere og sortere kirkens medlemmer i A- og B-lag, i innenfor og utenfor.

Inspirasjonen fra *den "klassiske" folkekirketanken* kan også leses ut av hvordan en i sakspapirene til årsmøte argumenterer for at sognet er den organisatoriske grunnenheten i folkekirka:

Ett av de sosiologiske kjennetegn ved en folkekirke er at den knytter seg til de allmenne livserfaringer og ikke til den spesifikke religiøse erfaring. En folkekirke kan derfor ikke sees løst fra det livet og de livsbetingelsene som "folket" i folkekirka har. Derfor er sognet den naturlige organisatoriske enhet.³¹

Riktignok er innsteget her sosiologisk. Tanken om at kirken knytter an til allmenne livserfaringer, til forskjell fra spesifikke religiøse erfaringer, er likevel helt i tråd med den vektleggingen av skapelsesteologien, som har preget *den*

"klassiske" folkekirketanken.

Ved siden av den *"klassiske" folkekirketanken* er det, som nevnt, også en annen ekklesiologisk modell som kommer til uttrykk i Åpen folkekirkes kirkepolitiske retorikk, nemlig *de utestengtes folkekirke*. I den allerede omtalte plattformen står det for eksempel:

"Vi vil være med å forme en folkekirke som møter mennesker slik Jesus gjorde. Jesus lyttet, lot seg prege og endret seg i møte med andre. Han løftet frem undertrykte og utstøtte, og brukte strenge ord til de som stengte noen ute."³²

Denne frigjøringsteologisk inspirerte utmyntingen av folkekirketanken er også framtreddende i det tidligere leder, Sturla Stålsett, skriver om organisasjonens kirkeforståelse. I et leserinnlegg i Vårt Land i juni i fjor skriver han:

Det kirkelige fellesskapet har en paradoksal struktur: Det skal være et fellesskap av utestengte. Dermed blir margene, periferien satt i sentrum [...] Kanskje "kirken selv" er den andre?

Og videre:

Det skrives så ofte om hva kirken kan og bør gjøre for de fattige og forkomne, for undertrykte, for urfolk, for homofile (ja, til og med "for kvinner"! – og så glemmes det i samme øyeblikk at kirken selvsagt allerede er alle disse. Der disse gruppene ikke regnes med i kirkefellesskapet, er det ikke folkekirke det er snakk om. Det er ikke kirke i det hele tatt.³³

Her er det ikke lenger omfavnelsen av de allmenne livserfaringene som er det mest fremtredende. Det er heller ikke den antipietistiske insisteringen på at tro ikke kan måles, som står i sentrum. Perspektivet er utvidet slik at folkekirkens åpenhet knyttes til dens evne til å være solidarisk med de utestengte og utsatte, ikke bare religiøst fortolket, men også i sosioøkonomisk og kulturell forstand. Sammen med bildet av den nådeutdelende folkekirke som respekterer at nåden og troen tas i mot på et uendelig mange forskjellige måter, tegnes det et bilde av en folkekirke som aktivt og tydelig gir et preferensielt fortrinn til dem som av ulike grunner er utestengt, ekskludert.

Er Åpen folkekirkes kombinasjon av elementer fra den *klassiske folkekirketanken* og en mer

frigjøringsteologisk inspirert kirkeforståelse en vellykket kombinasjon? Klarer en her å integrere frigjøringsteologiske anlegg med elementer fra nordisk-luthersk kirketenkning? Eller er det lenger fra Einar Billing til Jon Sobrino enn det Åpen folkekirke vil ha det til? Mye kunne vært sagt om dette. På den ene siden er det tydelige forbindelseslinjer mellom hvordan en innenfor begge de to ekklesiologiske modellene er opptatt av at kirken må opptre ikkeekskluderende. Riktignok er forståelsen av hva som ekskluderer noe ulikt forstått: I den *"klassiske" folkekirketanken* har det tradisjonelt sett først og fremst vært vekkelsesbevegelsens krav om synlig omvendelse og aktiv deltagelse i dette fellesskap av gjennfødte man har tatt avstand fra. I *de utestengtes folkekirke* har en primært vært opptatt av at verken sosioøkonomisk status, statsborgerskap eller seksuell legning – for å nevne noe – skal få fungere ekskluderende. Fellesnevneren mellom de to modellene er like fullt engasjementet for at ingen skal oppleve seg ekskludert fra kirkefellesskapet, et engasjement som kan sies å sammenfalle i spørsmålet om kirkelig vigsel av likekjønnede. Når dette er sagt, er det samtidig spenninger mellom de to ekklesiologiske modellene, blant annet når det gjelder forståelsen av kirkens politiske mandat. Der den *"klassiske" folkekirketanken* – med sin betoning av den skapelsesteologiske forankringen av etikken og sin understrekning av at evangeliets kjerner handler om syndsforlatelse – maner til forsiktighet i forhold til at kirken som kirke skal ta tydelig stilling i den løpende offentlige debatten, tiltenkes kirken en langt mer aktiv rolle innenfor *de utestengtes folkekirke*. Her blir, som vi har sett, nettopp kirkens evne til å ta tydelig offentlig stilling *for* og *med* de utestengte en test på dens folkekirkelighet. Og dette lar seg ikke friksjonsfritt forene med en teologisk grunnlagstenkning av den typen den *"klassiske" folkekirketanken* tradisjonelt har tatt utgangspunkt i.

Levende folkekirke

Hva så med Levende folkekirke? Hvilke kirkevisjon ser vi komme til uttrykk i deres valgkamp? Levende folkekirke er et nettverk av kristne organisasjoner og enkeltpersoner, som ble dannet for å utgjøre et alternativ til Åpen folke-

kirke. Kan Åpen folkekirke sies å ha én hjertesak, er dette ikke mindre tilfelle hos Levende folkekirke. Nettverket uttrykker for eksempel oppdrag sitt slik:

”Levende folkekirke arbeider for at Den norske kirke skal holde fast ved den bibelske og felleskirkelige forståelsen av ekteskapet. Kirkens lære og liturgi må bygge på sannheten om at ekteskapet er Guds ordning for én mann og én kvinne.”³⁴

Et av medlemmene i styringsgruppa til Levende folkekirke, Egil Morland, understreker alvorret i denne saken når han i en artikkel i *Luthersk kirketidende* skriver at insisteringen på at ekteskapet er for én mann og én kvinne handler om at kirken ikke kan godkjenne planlagt far- eller morløshet:

”Mot en slik ideologi vil vi med kirkens erklæring på Maria budskapsdag i 1942 si at ’grunnforholdet mellom foreldre og barn er Guds skaperordning, et gudbestemt forhold som består ubrytelig og hellig for alle hjem.’”³⁵ Her er det altså tungt teologisk skyts som tas i bruk.

Levende folkekirke stilte, som kjent, ikke egne lister i kirkevalget og hadde ingen ambisjon om å bli en kirkepolitisk organisasjon. Tvert i mot var man kritisk til det kirkesplittende potensialet en mente å se i et kirkelig partivesen. Nettverkets representanter uttrykte i det hele tatt bekymring for at ”folkeflertallet skal [få] bestemme kirkas lære”.³⁶ Det en likevel gjorde, var å anbefale kandidater på nominasjonskomiteens liste, som kunne identifisere seg med nettverkets grunnlag, visjon og oppdrag – altså kandidater som sa et tydelig nei til vigsel av likekjønnede. De aktuelle kandidatene sa altså ja til å bli anbefalt, men de ble likevel ikke valgt på et forpliktende program, slik tilfellet var for dem som sto på Åpen folkekirkens liste.

Selv om Levende folkekirke var tydelig på formålet med nettverket var dette ene, å hindre at det ble flertall for vigsel av likekjønnede, er det likevel mulig å lese en visjon for kirken ut av grunnlagsdokumentene deres. En sammenligning av Levende folkekirkens grunnlagsdokument og Åpen folkekirkens plattform gir i så måte en viss pekepinn. Der Åpen folkekirke nøyer seg med å slå fast at den ”bygger på Den

norske kirkes bekjennelse”, skriver Levende folkekirke at de slutter seg ”fullt ut til Den norske kirkes basis, som er Den hellige skrift og kirkens bekjennelse” (min utheving). Der Åpen folkekirke henviser til Den norske kirkes selvforståelse som en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, skriver Levende folkekirke at de ønsker seg en ”tydelig og evangelisk folkekirke” slik det sammenfattes i den samme selvforståelsen. Og der Åpen folkekirke skriver at kirkens grunnlag og oppdrag kan sammenfattes i ”Kjærlighetens evangelium”, skriver Levende folkekirke: ”Folkekirkens hensikt og mål er å kalle alle mennesker i Norge til tro på evangeliet og til etterfølgelse av Jesus Kristus.” Det vi ser her, er en gjennomgående tendens til å profilere kirkeforståelsen med begreper som ”etterfølgelse”, ”tydelighet” og ”grunnlag i Den hellige skrift”.³⁷

Sett på bakgrunn av de ekklesiologiske modellene jeg presenterte ovenfor, ligger Levende folkekirkens visjon for kirken tette opp til *folkekirken som fellesskap*. Dette ser en blant annet i hvordan trosforståelsen i Levende folkekirke som i *folkekirken som fellesskap* er kollektivt orientert, knyttet til deltagelse i det gudstjenestefeiende fellesskapet. Mot Åpen folkekirke som ifølge Morland er mest opptatt av at medlemmene stemmer ved valg, legger Levende folkekirke vekt på betydningen av det å ta aktivt del i søndagens gudstjeneste og i kirkens nattverdsfeiring.³⁸ Heller enn å fokusere på å få opp valgdeltagelsen noen prosent bør en fokusere på å få opp gudstjenestedeltagelsen; det er her slaget om folkekirkens framtid står.³⁹

Nærheten til *folkekirken som fellesskap* kommer også til uttrykk i at det vektlegges at nåden og troen riktignok er en gave, men at kirken også må kalle til etterfølgelse, til aktivt å leve i dåpens nåde. Eller som Morland uttrykker det: Kirken må forkynne både lov og evangelium, og slik sett kalle til omvendelse, også på det individuelle plan.⁴⁰

Som Åpen folkekirke løfter også Levende folkekirke fram dåpen som hovedkriterium for medlemskap i kirken. Samtidig fastholder en her sammenhengen mellom dåp og tro. Nettverket tar derfor gjerne en diskusjon om hvilke kriterier som bør gjelde for valgbarhet til kir-

kens organer. I et intervju med Klassekampen sier for eksempel Øyvind Benestad, et annet medlem i styringsgruppa for Levende folkekirke, at "mange ville sett positivt på om de som stiller til valg også måtte undertegne på kirkas trosbekjennelse, slik den framføres i kirka hver søndag".⁴¹ Så vidt jeg kan se, ligger det ingen seriøse forslag fra Levende folkekirke om å foreta en slik utsiling i forhold til valgbarhet. Utsagn som dette tyder likevel på en god dose ambivalens når det gjelder å la dåpen være eneste kriterium for å kunne stille til valg.

Som Åpen folkekirke har også Levende folkekirke vært gjenstand for kritikk. Noe av kritikken har vært knyttet til at nettverket gjennom sine standpunkter diskriminerer lesbiske og homofile, og at de ikke anerkjenner lesbiske og homofiles likeverd. I alle fall hevder Levende folkekirke selv at de blir kritisert for dette, når representanter for Åpen folkekirke fremholder at kirken må slutte med sin diskriminerende praksis. Jeg har ikke funnet eksempler på at en fra Åpen folkekirkes side utvetydig og direkte hevder at Levende folkekirke ikke anerkjenner homofiles likeverd. Men følgende passus fra en debatt mellom Sturla Stålsett og Egil Morland i Vårt land gir et innblikk i hvor vanskelig det er for begge sider å manøvrere i dette spørsmålet:

Morland: – Likeverd? Har vi noen gang så mye som antydnet at homofile ikke har likeverd?

Stålsett: – Ja, det har kirken gjort.

M: – Ja, men jeg må nesten tale for meg selv og Levende folkekirke. Har vi noen gang sagt noe negativt eller noe som indikerer at homofile har mindre verd enn andre mennesker?

S: – Dere har sagt: "Slik du har valgt å leve ditt liv, kan vi ikke godkjenne deg, velsigne deg, ta imot deg i kirken".

M: – Og dermed har vi sagt noe om likeverdet?

S: – Ja, jeg mener det ligger klart for den som mottar et slikt ord.

M: – Hvis du mener at jeg har et slikt menneskesyn, burde du bekjempe meg mye sterkere. Da burde du si at jeg ikke er velkommen i kirken og at du ikke respekterer mitt syn [...].

S: – Nei!

M: – Jo. For du slår beina under det jeg trodde var felles for oss, at vi ser likt på alle menneskers verd.

S: – Jeg håper og tror at vi gjør det. Men vi kommuniserer etter mitt syn ikke dette når vi sier til likekjønnede par som kommer til kir-

ken med sin tro og sine liv: Her er døren stengt for deg. Jeg kan ikke engang velsigne deg eller be for deg ...⁴²

I denne dialogen ser en hvor krevende dette spørsmålet er: På den ene siden vil Stålsett fastholde alvoret i ikke å ville åpne opp for vigsel av likekjønnede, og knytter i denne sammenheng an til likeverdsbegrepet. Samtidig får dette Morland til å presse Stålsett på at han i så fall bør ta konsekvensene av sitt syn og ikke ønske Morland velkommen i kirken. Denne veien vil imidlertid ikke Stålsett slå inn på. Spørsmålet som dermed blir stående ubesvart er altså – og dette går begge veier: Hva er det egentlig rom for i kirkefellesskapet? Hvor går grensen for hva en kan være uenige om – og hva en kan praktisere ulikt – og fortsatt ha kirkefellesskap med hverandre? Jeg kommer tilbake til dette i den siste delen av artikkelen.

Mangfoldig folkekirke

Ved siden av Åpen folkekirke og Levende folkekirke dukket etter hvert også et tredje navn opp i valgkampen, nemlig Mangfoldig folkekirke. Dette er verken en organisasjon eller et nettverk, men rett og slett det navnet nominasjonskomiteens liste ble gitt i Borg og Hamar bispedømme. Hensikten med navnet var å gi disse listene et mer identitetsskapende navn enn det mer forretningsmessige "nominasjonskomiteens liste", og dermed utgjøre en mer saksvarende parallell til navnet på den konkurrerende lista. Med dette ønsket representantene som sto på lista, å "styrke demokratiet og valgdeltagelsen".⁴³ Åpen folkekirke protesterte på dette navnevalget og argumenterte blant annet med at det ville være vanskelig for velgerne å skille de to listene fra hverandre. Etter litt fram og tilbake på ulike nivåer i det kirkelige valgsystemet ble det likevel vedtatt at nominasjonskomiteens liste kunne bli hetende Mangfoldig folkekirke.

Går det så an å lese noen visjon for kirken ut av listene fra Mangfoldig folkekirke? Ikke uten videre. De som sto på denne lista, hadde jo ikke samlet seg om et mangfoldsprogram for kirken. Det var vel heller slik at de *til sammen* representerte et visst mangfold som en kunne tenke seg ville prege folkekirken om de alle ble valgt inn. Mangfoldig folkekirke representerte slik sett et

noe besynderlig innslag i kirkevalgkampen, et innslag som med all tydelighet viser at det kirkelige demokratiet ikke har funnet sin endelige form.

Erling Birkedal som var listas førstekandidat i Borg bispedømme og framsto som en slags talsmann for Mangfoldig folkekirke, har imidlertid et poeng når han skriver at noe av det som skiller denne lista fra Åpen folkekirkes liste, er at det er *menighetene* som har spurt den enkelte kandidat på nominasjonskomiteens liste om å stille. Lista er sånn sett "kvalitetssikret" nedefra, fra den lokale menighet. I denne prioriteringen av den lokale menigheten når kandidater skal velges ut, ligger det et mulig program for folkekirken, nemlig at de som skal utgjøre bispedømmerådene og Kirkemøtet, har vært anbefalt av lokale menigheter. Ut over dette er det ikke så mye å si om Mangfoldig folkekirke sin visjon for Den norske kirke, annet enn at kandidatene på denne lista åpenbart representerer et mangfold av meninger og synspunkter, og at de sånn sett vil bidra til en mer mangfoldig kirke. Som Birkedal uttrykker det: "Begrepet 'mangfoldig' sier noe om hvem vi er, nemlig en variert og mangfoldig gruppe, som har noe ulike erfaringer og oppfatninger i aktuelle kirkelige spørsmål".⁴⁴

Etter valget

Kirkevalgkampen 2015 er historie, og det nye Kirkemøtet har allerede hatt sitt første møte. Resultatet kjenner vi: Åpen folkekirke ble den klare valgvingen, og Kirkemøtet har vedtatt at kirken skal få en liturgi for vigsel av likekjønnede par. 10. mai vedtok dessuten Stortinget at Den norske kirke fra og med 1. januar 2017 er et eget rettssubjekt, og på ulike nivåer i kirken er en i full gang med å utforme framtidens kirkeordning.

Hvordan de visjonene som kom til uttrykk i valgkampen, vil prege Den norske kirke i årene som kommer, er det vanskelig å si noe sikkert om. Det som derimot kan sies, er at kirkevalget har vist at det er flere spørsmål knyttet til kirkesyn og kirkeforståelse kirken vil måtte arbeide videre med i årene som kommer. Avslutningsvis vil jeg løfte fram to slike spørsmål.

Ekklesiologi og demokrati

Et av de spørsmålene kirkevalget har aktualisert, handler om forholdet mellom ekklesiologi og demokrati. Er det slik som representanter for Levende folkekirke hevdet i valgkampen, at det er noe ved kirkens egenart som tilsier at kirke demokratiet bør være mest mulig konsensusorientert, preget av en kultur som ikke dyrker motsetningene, men heller søker omforente løsninger flest mulig kan leve med? Eller er det slik som Åpen folkekirke har tatt til orde for, at tydelige alternativer, i kirka som ellers, vil bidra til en bedre uenighetskultur, til mer gjennomslutning i beslutningsprosessene? Forstås kirken best som det Lars Laird Iversen kaller et *uenighetsfellesskap*?⁴⁵ Eller er det økumeniske idealet om *enhet i forsoning* å foretrekke? I en svensk utredning om demokrati og delaktighet i Svenska kyrkan tar en til orde for å forstå kirke demokratiet som en "succesiv oppenbarelse". Kirke demokratiet blir altså forstått som et verkøy som skal sette kirken i stand til å tolke og besvare Guds tiltale i nye og skiftende situasjoner. Med en slik bestemmelse forsøker en blant annet å komme bortenfor en demokratibegrunnelse som ensidig tar utgangspunkt i et rettferdighetsperspektiv (at alle får stemme, og at majoriteten bestemmer). Kirke demokratiet må nemlig også evalueres ut fra dets evne til å besvare spørsmål som "hur skall vi lyda Gud?".⁴⁶ Poenget med å henvise til den svenske utredningen er ikke å hevde at alt som skrives der, uten videre kan overføres til vår kontekst. Det er heller å peke på at også Den norske kirke har behov for å reflektere videre over hva som er kirke demokratiets teologiske begrunnelse, og drøfte hvilke konsekvenser dette bør få for hvordan kirke demokratiet blir praktisert.

En sak som i så måte vil tvinge seg fram, er spørsmålet om hvordan det kirkelige demokratiet best kan forholde seg til muligheten for å stille alternative lister. I Kirkevalget 2015 var det kun Åpen folkekirke som benyttet seg av denne muligheten. Fortsetter det slik, kan det bli et demokratisk problem i den forstand at velgerne ikke får tydelige og sammenlignbare alternativer å velge mellom. Når dette er sagt: Hvilke andre kirkelister er det egentlig mulig (og realistisk) å se for seg ved siden av Åpen folkekirke? Æn

mulighet kan selvsagt være at det dannes lister med utgangspunkt i hvordan en forholder seg til ulike "testspørsmål" (for eksempel holdningen til likekjønnet ekteskap). Da kan de mest konservative, de som mener at spørsmålet om likekjønnet ekteskap er et kirkesplittende spørsmål, danne én liste. Mens de mer "sentrumsorienterte", de som vil stå på det som fram til nå har vært kirkens lære, men som lever greit med at det tenkes ulikt om dette, kan danne en annen. I så fall ville en totalt hatt tre lister å velge mellom. Det er imidlertid flere ting som gjør en slik inndeling i ulike "kirkepartier" mer komplisert enn som så. Årets kirkemøte viste, ikke minst i den såkalte "veivalgsaken", at skillelinjene mellom de valgte representantene mange ganger ikke lar seg plassere på akse progressiv-konservativ. Det vil derfor være vanskelig å lage valgprogram som både har en tydelig teologisk profil, og som samtidig tar konkret stilling i de sakene Kirkemøtet får på bordet. En annen utfordring med det å få fram lister som gjenspeiler de ulike holdningene i den kirkelige velgermassen, er at deler av den konservative fløyen ikke ser ut til å være så veldig interessert i å organisere seg på denne måten. Det er sikkert flere grunner til dette. Én av dem er, som vi har vært inne på, at en er redd for at innføringen av et kirkelig partivesen vil føre til at kirkedemokratiet blir frikoblet fra det gudstjenestefeirende fellesskapet. Viser dette seg å være en utbredt holdning, kan det bli lenge til Åpen folkekirke får konkurranse fra flere enn nominasjonskomiteens liste.

Ekklesiologi og etikk

Et annet spørsmål som er blitt aktualisert gjennom kirkevalgkampen, er knyttet til forholdet mellom etikk og ekklesiologi. På den ene siden handler dette om hvorvidt og hvordan kirken skal uttale seg i mer eller mindre kontroversielle etiske eller politiske spørsmål. På begge sider i valgkampen ble det tatt til orde for at kirken må si tydelig fra, enten det handler om surrogati og "planlagt mor- eller farløshet", eller det handler om klimakrise og flytningpolitikk. Spørsmålet er imidlertid *når* og *hvordan* kirken bør ta ordet i den offentlige debatten? Hva en mener om dette, avhenger av hvilke posisjon en inntar for eksempel i spørsmålet om forholdet mellom

den allmenne og den spesielle åpenbaringen. Legger en den nordisk-lutherske betoningen av at loven er tilgjengelig i skapelsen, til grunn, vil en etter alt å dømme mene at kirken så langt som råd er bør overlate politiske vurderinger til det enkelte kirkemedlem. Eventuelt vil man insistere på at kirken bruker argumenter som er tilgjengelige for alle, når den uttaler seg i det offentlige rom. Hva en mener om kirkens etiske eller politiske mandat, avhenger imidlertid også av hva hvordan en forstår forholdet mellom folk og kirke i folkekirken. Finnes det en smertegrense for hvor uenig kirken kan være med sitt folk uten at det gjør noe med folks tilhørighet til kirken? Er det flere enn Sylvi Listhaug som opplever at kirken er venstrevridd? Og er det i tilfelle et problem? Diskusjonen om hvordan kirken skal forvalte sitt politiske mandat, har vi neppe sett slutten på. Og selv om dette kanskje ikke først og fremst er et spørsmål for Kirkemøtet, vil en også her måtte føre denne samtalen videre.

Forholdet mellom etikk og ekklesiologi handler også om noe annet, nemlig om hva som er kirkesplittende, og hva som ikke er det. Så vidt jeg har kunnet registrere, har ikke representantene for Levende folkekirke utvetydig hevdet at det å innføre vigsel for likekjønnede vil være kirkesplittende i kvalifisert forstand, altså i den forstand at man ikke kan ha nattverdfellesskap med hverandre. Likevel, i intervjuer sier flere av dem at de sterkt vurderer å melde seg ut av Den norske kirke om det blir vedtatt et vigselsseritual for likekjønnede. Når dette er sagt, er ikke diskusjonen om hvor grensen går for hva som er kirkesplittende, forbeholdt de konservative. I Åpen folkekirke var det for eksempel stor frustrasjon blant mange over at årsmøtet i februar i år gikk inn for at det fortsatt skal være mulig å bruke vår nåværende vigselssliturgi, også etter at en har innført en ny felles vigselssliturgi. I en kronikk på NRK Ytring tar for eksempel Gyrid Gunnes til orde for at en med to liturgier opprettholder en dypt problematisk diskriminerende praksis, selv om den ene liturgien altså er en fellesliturgi. Som Gunnes uttrykker det: "Hvis man virkelig vil avslutte vigsel i Den norske kirke som en diskrimineringsarena, må man la liturgier – eksisterende og nye – være tilgjen-

gelige for både heterofile og skeive.”⁴⁷

I vår lutherske tradisjon har det etter hvert vokst fram en erkjennelse av at uenighet i etiske spørsmål kan være kirkesplittende. Det klassiske eksempelet på det er da det lutherske verdensforbundet i 1984 suspenderte medlemskapet til to sørafrikanske kirker som støttet og praktiserte apartheid. Det altså en del folk på begge sider av ekteskapsdebatten spør seg om, er om vi er der nå. Er uenigheten i spørsmålet om vigsel av likekjønnede av en slik karakter at det splitter nattverdsfellesskapet i Den norske kirke, enten den ene eller den andre veien? Et samlet bispekollegium har svart et tydelig og utvetydig nei på det spørsmålet. Men er dette et nei alle vil slutte seg til? Idet jeg skriver dette, dukker det opp en kronikk av generalsekretæren i Norsk Luthersk Misjonssamband, Øyvind Åsland, på Vårt lands debattsider. Her omtales Den norske kirke som en ”løgnskirke” siden den lærer ”at homofilt samliv kan velsignes av kirken”. Åsland kritiserer også dem av hans meningsfeller, som på Kirkemøte stemte for en uttalelse som sier at ”uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes”. Mot dette fastholder Åsland, med støtte i utredninger og uttalelser fra NLM, at uenighet om likekjønnet ekteskap reelt er kirkesplittende.⁴⁸ Dermed illustrerer han med all mulig tydelighet at diskusjonen om hvor grensene for kirkelig enhet går, ikke uten videre tilhører et tilbaketrukket stadium.

Litteratur

- Billing, Einar (1909): *Vår kallelse*, Stockholm: Sveriges kristliga studentrörelses bokförlag.
- Birkedal, Erling (2015): En mangfoldig valgliste – nominasjonskomiteens liste i *Luthersk kirketidene* nr 14/2015, s 6–7.
- Brandvold, Åse (2015, 28. mars): Kallet til kirkekamp. Klassekampen, hentet 20. februar fra www.klassekampen.no/article/20150328/PLUSS/150329773.
- Bunkholdt, Marit (2010): Den virkelige kirke og embete i *Nytt norsk kirkeblad* 6, s 11–20.
- Christoffersen, Svein-Aage (1988): En hermeneutikk for folkekirken? i Sandvik, Bjørn (red), *Folkekirken – status og strategier*, (s 65–86), Oslo: Den norske kirkes preste-forening.
- Dietrich, Stephanie, Elstad, Hallgeir, Fagerli, Beate, Haanes, Vidar L. (2015): *Folkekirke Nå*, Trondheim: Verbum Akademiske.
- Eckerdal, Jan (2012), *Folkkyrkans kropp*. Einar Billings Ekklesi-

- ologi i postsekulær belysning, Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Ekstrand, Thomas (2002): *Folkkyrkans gränser. En teologisk analys av övergången från statskyrka till fri folkkyrka*, Stockholm: Verbum Förlag AB.
- Eriksson, Anne-Louise, Hermansson, Jörgen og Lundstedt, Göran (2005): *Demokratin är en succesiv uppenbarelse*, Svenska kyrkans utredningar 2005:2, Uppsala: Svenska kyrkan.
- Fagermoen, Tron (2015): Hvilke kirke? Læring for hvem? Læringsteori, kirkeforståelse og tilrettelagt trosopplæring i Engedal, Leif Gunnar, Fagermoen, Tron, Sandmark, Astrid (red), *Trosopplæring for alle*. (s 31–54) *Læring, tro og sårbare unge*, Oslo: IKO-Forlaget.
- Fahlgren, Sune og Idestrom, Jonas (red) (2015): *Ecclesiology in the Trenches. Theory and Method under Construction*, Church of Sweden Research Series, Volume 10, Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Gunnes, Gyrid (2014): Hvem er folkekirken folk? Åpen mikrofon i Vår frues kirke som diakonal utfordring til folkekirkeekkesiologien i *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 2/2014, s 12–23.
- Gunnes, Gyrid (2016): I gode og onde dager, publisert på NRK Ytring (13/2, 2016), hentet 20. april fra <http://www.nrk.no/ytring/i-gode-og-onde-dager-1.12796908>.
- Hagemann, Ellen (2015, 5. september): Kirkevalg i svart-hvitt i *Vårt land* hentet 20. februar fra <http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat13/thread11595969/>.
- Healy, Nicholas M. (2000): *Church, World and the Christian Life. Practical-Prophetic Ecclesiology*, Cambridge Studies in Christian Doctrine, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hegstad, Harald (2009): *Den virkelige kirke. Bidrag til ekklesiologien*, Trondheim: Tapir forlag.
- Håkansson, Bo (2001): *Vardagens kyrka. Gustaf Winrgens kyrkosyn och folkkyrkans framtid*, Lund: Arcus förlag.
- Iversen, Lars Laird (2014): *Uenighetsfellesskap. Blikk på demokratisk samhandling*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, Halvard (2010): Menighetsutvikling i folkekirken i *Nytt norsk kirkeblad* 6, s 5–10.
- Kvalbein, Jon (2014, 26. juni): Når åpenhet forfører. *Vårt land*, hentet 20. februar fra <http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat13/thread11508465/>.
- Lappgard, Sevat (1988): *Folkekyrketeologi i Sandvik, Bjørn (red), Folkekirken – status og strategier*, (s 107–131), Oslo: Den norske kirkes preste-forening.
- Levende folkekirke (2015): Om oss, hentet 20. februar fra <http://www.levendefolkekirke.no/#!om-oss/ce11>.
- Morland, Egil (2015): Hvorfor *Levende folkekirke*? I *Luthersk kirketidene*, nr 14/2015, s 8–9.
- Myhre-Nielsen, Dag (1998): *En hellig og ganske alminnelig kirke. Teologiske aspekter ved kirkens identitet i samfunnet*, Trondheim: Tapir forlag.
- Mæland, Jens Olav (1985), *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*, Oslo: Lunde forlag.
- Oftestad, Bernt (2014, 24. juni): En moralistisk kirke. Kritisk kommentar til Sturla Ståset. *Vårt land*, hentet 20. februar fra <http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat14/thread11508053/>.
- Plattform for Åpen folkekirke (2015): Hentet 20. februar fra <http://apenfolkekirke.org/plattform/>.
- Sakspapirer (2015): Hentet 20. februar fra <http://apenfolkekirke.org/>.
- Ståset, Sturla (2015): Folkekirke i et livssynsåpent samfunn: kirke for alle? Økende tros- og livssynsmangfold som utfordring til Den norske kirkes selvforståelse i Dietrich, Stephanie, Elstad, Hallgeir, Fagerli, Beate, Haanes, Vidar L. (2015): *Folkekirke Nå*, Trondheim: Ver-

- bum Akademiske.
- Stålsett, Sturla (2015, 23. juni): Den krevende evangeliske åpenheten. *Vårt land*, hentet 20. februar.
- Stålsett, Sturla (2015, 6. november): En kirke, En dåp og ett ekteskap. *Vårt land*, hentet 20. februar fra <http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat13/thread11608415/>.
- Sunniva E. Holberg, Bjarke S. Mortensen og Pål Ketil Botvar (2016): *Polarisering og kontinuitet. En analyse av kirkevalget 2015*, KIFO Rapport 2016:1, Oslo: KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.
- Tønnesen, Aud V. (2014): Grunnlovens ekklesiologi. En tolkning av den nye § 16 i historisk perspektiv i *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 2/2014, s 3–11.
- Valgprogram 2016 – 2019 (2015): hentet 20. februar fra <http://apenfolkekirke.org/om-apen-folkekirke/valgprogram-2016-2019/>.
- Vårt land (2015, 3. september): Kjemper om fremtidens kirke, Intervju med Morland og Stålsett, hentet 20. februar fra www.vl.no/nyhet/kjemper-om-fremtidens-kirke-1.391403..
- Ward, Pete (red) (2012): *Perspectives on Ecclesiology and Ethnography*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge U.K: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Wingren, Gustaf (1958): *Skapelsen och lagen*, Lund: Gleerups förlag.
- Wingren, Gustaf (1960): *Evangeliet och kyrkan*, Lund: Gleerups förlag.
- Wingren, Gustaf (1963): *Demokrati i folkkyrkan*, Ordet och kyrkan nr. 12, Lund: Gleerups.
- Østbye, Helge (2004): Tekstanalyse i Østbye, Helge, m.fl. (red), *Metodebok for mediefag*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Åsland, Øyvind (2016, 11. mai): Når kirken svikter, i *Vårt land*, hentet 13. mai fra <http://www.vl.no/nyhet/reagerer-pa-lognkirke-stempel-1.724387>.
- en typologi jeg har presentert i et tidligere arbeid, (Fagermoen, 2015).
- 6 For nytteverdien av og begrensningene ved slike ekklesiologiske modeller: Se Ekstrand, 2002, s 98. Teologen Nicholas Healy har i en ofte sitert bok tatt et oppgjør med fokuset på abstrakte modeller heller enn den empiriske kirke innenfor ekklesiologien. Ifølge Healy fører en slik måte å jobbe på nemlig til at ekklesiologien forholder seg til en idealisert utgave av kirken heller enn til dens syndighet; se Healy, 2000. Bruken av ekklesiologiske modeller i denne studien blir, slik jeg ser det, imidlertid ikke omfattet av Healy sin kritikk all den tid jeg bruker modellene "heuristisk" for å gi analytiske perspektiver til analysen av et bestemt materiale. De ekklesiologiske modellene har altså i denne sammenhengen ingen verdi i seg selv, annet enn for å kaste lys over materialet.
- 7 Når det gjelder folkekirkebegreps historie: Se Halgeir Elstads og Vidar L. Haanes' bidrag i Dietrich, Elstad, Fagerli og Haanes, 2015. Se også Tønnesen, 2014.
- 8 Wingren 1963, s 10.
- 9 Myhre-Nielsen, 1998, og Christoffersen, 1988.
- 10 Lappégard, 1988.
- 11 Billing, 1909, s 7.
- 12 Jan Eckerdal viser imidlertid i sin avhandling om Billings ekklesiologi, at Billing likevel mangler ressurser til å yte samtidens nasjonalistiske ideologi reell motstand; se Eckerdal, 2012.
- 13 Se for eksempel Wingren, 1958 og Wingren, 1960.
- 14 Lappégard, 1988, s 126.
- 15 Dette er et hovedpoeng i Bo Håkansson's avhandling om Wingrens folkekirkeekkesiologi, Håkansson, 2001.
- 16 Hegstad, 2009, s 97ff.
- 17 Mæland, 1985, s 31.
- 18 Johannesen, 2010, s 7; Bunkholdt, 2010, s 12.
- 19 Hegstad, 2009, s 19f.
- 20 Se for eksempel Stålsett, 2015 og Gunnes, 2014.
- 21 Stålsett, 2015, s 210f.
- 22 Gunnes, 2014, s 20.
- 23 Stålsett, Folkekirke Nå, s 210.
- 24 Plattform for Åpen folkekirke, 2015
- 25 Valgprogram 2016 – 2019, 2015
- 26 Oftestad, 2014, 4. juli.
- 27 Kvalbein, 2014, 26. juni.
- 28 Hagemann, 2015, 5. september.
- 29 Stålsett, 2015, 6. november.
- 30 Saks papirer 2015, s 19f.
- 31 Ibid.
- 32 Plattformen, 2015.
- 33 Stålsett, 2015, 23. juni.
- 34 Levende folkekirke, 2015.
- 35 Morland, 2015.
- 36 Klassekampen, 2015, 28. mars.
- 37 Se Levende folkekirke, 2015 og Plattformen, 2015.
- 38 Vårt land, 2015, 3. september.
- 39 Morland, 2015.
- 40 Morland, 2015.
- 41 Klassekampen, 2015, 28. mars.
- 42 Vårt land, 2015, 3. september.
- 43 Birkedal, 2015.
- 44 Birkedal, 2015.
- 45 Iversen, 2014.
- 46 Eriksson, Hermansson og Lundstedt, 2005.
- 47 Gunnes, 2016.
- 48 Åsland, 2016.

Noter

- Artikkelen bygger på et foredrag holdt på fagdagen "Menighetsutvikling etter kirkevalget" 3. mars 2016, i regi av *Menighetsutvikling i folkekirken*. Takk til en anonym fagfelle for innspill i arbeidet med å bearbeide foredraget til artikkel.
- Undersøkelsen gjenspeiler slik sett en trend innenfor nyere ekklesiologi, preget av en vending mot det empiriske. I motsetning til tradisjonelle dogmatisk ekklesiologiske studier er materialet for slike undersøkelser ikke begrenset til hva teologer har skrevet i akademiske tekster om kirken. For en presentasjon og kritisk diskusjon av denne vendingen: Se ulike bidrag i Fahlgren og Ideström, 2015, Ward, 2012 og Hegstad, 2009. Noe av det som har vært diskutert mest inngående i forbindelse med denne vendingen, er hvordan en kan bevare relasjonen til teologiske perspektiver i de empiriske studiene. I denne undersøkelsen forsøker jeg å ivareta dette ved å knytte an til et teoretisk rammeverk hentet fra den mer tradisjonelle ekklesiologiske diskursen.
- Østbye, 2004, s 61–97.
- I søkene etter aktuelle tekster, tok jeg utgangspunkt i ulike kombinasjoner av "kirkevalg" og de ulike aktørene i kirkevalgkampen ("Åpen folkekirke", "Levende folkekirke", "Mangfoldig folkekirke"). Jeg søkte også på "kirkevalg" og navn på sentrale representanter for de ulike organisasjonene/sammenslutningene.
- Typologien representerer slik sett en videreutvikling av

Sammendrag

I artikkelen blir de ulike kirkevisjonene som kom til uttrykk i kirkevalget 2015 analysert. Analysen tar utgangspunkt i en typologi over tre ulike måter å forstå folkekirken på, *den "klassiske" folkekirke-tanken, folkekirken som fellesskap og de utestengtes folkekirke*. Artikkelforfatteren argumenterer for at kirkeforståelsen i Åpen folkekirke er en kombinasjon av den første og den siste av disse modellene. Levende folkekirke sin kirkeforståelse ligger tettest opp til *folkekirken som fellesskap*. I artikkelens avsluttende del, pekes det på to problemfelt kirken vil måtte arbeide videre med i kjølvannet av kirkevalget, nemlig forholdet mellom ekklesiologi og demokrati, og mellom ekklesiologi og etikk.